

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A.Vivulskio g. 11, LT-03162 Vilnius, tel. (8 5) 266 8176, (8 5) 266 8169, faks. (8 5) 266 4209, el. p. post@socmin.lt, <https://socmin.lrv.lt>. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 1886 03515

Teisingumo ministerijai

Nr.
Į 2021-05-14 Nr. (1.40Mr) 7R-2693

Kopija:

Sveikatos apsaugos ministerijai

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

Neįgalųjų reikalų departamentui prie Socialinės
apsaugos ir darbo ministerijos

DĖL 2021-2030 M. TEISINGUMO SISTEMOS PLĖTROS PROGRAMOS PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija), 2021 m. gegužės 14 d. gavo 2021-2030 m. Teisingumo sistemos plėtros programos projektą derinimui ir teikia savo pasiūlymus bei pastabas.

1. Nei viena iš A formoje nurodytų priemonių neprisideda prie horizontaliųjų principų, numatytų Nacionaliniame pažangos plane, todėl prašome numatyti priemones, kurios prisidėtų prie horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“, įskaitant ir lyčių lygybės priemones.
2. Atsižvelgiant į priežastį „6.2.3. Ribotas priklausomybių ligų gydymo prieinamumas nuteistiesiems.“ ir „6.2.4. Ribotos bausmę atliekančių nuteistųjų galimybės įgyti išsilavinimą“, svarstyti, ar A formoje šalia 11-13 priemonių neturėtų būti nurodytos papildomos dalyvaujančios institucijos – Sveikatos apsaugos ministerija bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.
3. Plėtros programos pagrindimo pirmos problemos priežastyje 1.4. „Didelis teismų gaunamų bylų skaičius.“, papunktyje 1.4.4. „Teisinių žinių stoka“ nurodoma „<...> kad piliečiams teisingumo sistema naudotis būtų patogiu, informacija apie teismų sistemą turi būti ne tik lengvai prieinama, bet ir teikiama atsižvelgiant į konkrečių visuomenės grupių, kurioms kitu atveju informaciją gauti būtų sudėtinga, aplinkybes.“ Siūlytina tikslinti teiginį įterpiant: „<...> informacija apie teismų sistemą turi būti ne tik lengvai prieinama **ir pateikiama suprantama forma bei kalba**, bet ir teikiama <...>“, taip užtikrinant reikalingumą informaciją suprantamai pateikti asmenims su negalia ir vyresnio amžiaus asmenims.
4. Plėtros programos pagrindimo pirmos problemos priežastyje 1.5. „Nepakankamai išvystyta bei atnaujinama teismų infrastruktūra“, papunktyje 1.5.1. „Nepakankamai panaudojamos informacinių technologijų galimybės nuotoliniam darbui, skaitmenizavimui ir saugumo stiprinimui“ išsamiai aptariama informacinių technologijų tinkamo nepanaudojimo problematika. Tačiau siūlytina pabrėžti ir tai,

jog nepakankamas skaitmenizavimas ir informacijos nepateikimas asmenims su negalia suprantama kalba neužtikrina visapusiškos jų teisės į teisingumą ir teisingą bei nediskriminuojantį teisinį procesą.

5. Plėtros programos pagrindimo pirmos problemos priežastyje 1.5. „Nepakankamai išvystyta bei atnaujinama teismų infrastruktūra“, papunktyje 1.5.2. „Dalis teismų patalpų nepritaikytos teismų poreikiams ir teisingumo vykdymo proceso reikalavimams“ būtina pažymėti, kad nepritaikytos patalpos ne tik proceso dalyviams (liudytojų salės, nepilnamečių apklausos kambariai ir pan.), bet taip pat ir teismų infrastruktūra neprieinama asmenims su negalia. Siūlytina tikslinti informaciją pasinaudojant Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikto tyrimo¹ rezultatais ir aprašyti esamą situaciją.
6. Plėtros programos pagrindimo trečios problemos priežastyje 3.1. „Nepakankamai kokybiška ir efektyvi teisinė pagalba“, papunktyje 3.1.1. „Nepakankamas paslaugų prieinamumas“ vertėtų atkreipti dėmesį, jog nors pirminė ir antrinė teisinė pagalba asmenims su negalia ir jų atstovams teikiama nemokamai, dažnai šie asmenys dėl sudėtingo šios pagalbos gavimo mechanizmo negeba ja pasinaudoti (dėl informacijos stokos apie šias paslaugas nežino kur kreiptis, kokius veiksmus turi atlikti ir pan., informacijos pateikimas dažnai nepritaikytas jiems suprantama kalba arba ją sunku rasti).
7. Atkreiptinas dėmesys, kad Ministerijos rengiamoje Socialinės sutelkties (solidarumo) plėtros programoje numatyta problemos priežastis „4.5.1.2. Neatliekamas išankstinis teisės aktų poveikio vertinimas skirtingoms socialinėms grupėms“, todėl siūlytina Teisingumo sistemos plėtros programos priežasties „2.2.1. Poveikio vertinimas dažnai atliekamas tik formaliai ir nesuteikia išsamios informacijos apie svarstytas alternatyvas, priežastis, nulėmusias konkrečios alternatyvos pasirinkimą ir siūlomo reguliavimo būsimą poveikį“ aprašymą papildyti šia problematika:
„Priimant teisės aktus nėra atliekamas išankstinis vertinimas, siekiant įvertinti kaip teisės akto priėmimas paveiks skirtingas visuomenės grupes, ypač koks bus poveikis pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Dėl to pasitaiko atveju, kad priimtas teisės aktas negali pasiekti savo tikslų arba turi neigiamą poveikį atskiroms visuomenės grupėms.“
8. Atkreiptinas dėmesys, kad tiek duomenų valdytojų nepakankamai atsakingai vykdomą asmens duomenų tvarkymą, tiek duomenų subjektų žinių apie savo teises ir jų gynimo būdus trūkumą lemia kita priežastis - nepakankamos asmens duomenų apsaugos žinios. Dėl šios priežasties siūlytina svarstyti papildyti programą vienu papunkčiu: „3.2.3.4. asmens duomenų apsaugos žinių stoka.“ Jeigu tokiam siūlymui būtų pritarta, atitinkamai reiktų papildyti ir pagrindimą bei priežasčių medį.
9. Teigiamai vertinamas priežasties „5.3. Nepakankamai efektyvus mokymų prokurorams procesas“ išskyrimas, tačiau aprašymas turėtų būti pildomas žmogaus teisių, neapykantos nusikaltimų bei neapykantos kalbos problematika. Analogiška problematika plėtros programoje turėtų būti aprašyta ir dėl kitų teisės profesijų kompetencijų. Tai atitinka Jungtinių Tautų Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto, Ekonominių, kultūrinių ir socialinių teisių komiteto, Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto, Neįgaliųjų teisių komiteto, Žmogaus teisių komiteto rekomendacijas, Europos Sąjungos LGBTIQ lygybės strategiją 2020-2025 m., 2020–2025 m. kovos su rasizmu veiksmų planą.

¹ <http://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija/tyrimai/tyrimai-2018-m/>

10. 6 problemoje (6.2 dalyje) siūlytume išskirti ir nagrinėti įkalinimo įstaigose kalinčių nuteistųjų problematiką pagal lytį, atskirai nagrinėjant kalinčių moterų ir vyrų patiriamas problemas ir jų sprendimo būdus.
11. Plėtros programos pagrindime siūlytina išskirti problemą, jog laisvės atėmimo vietos taip pat nepritaikytos asmenims su negalia. Jei laisvės atėmimo įstaigas bandoma pritaikyti asmenims su negalia, tai neapima pakankamo ar visiško pritaikymo, o tik pvz., sanitarinių mazgų įrengimą ar panduso pastatymą. Tačiau tai neapima pritaikymo visiems asmenims pagal jų turimą negalią. Itin svarbu pritaikomumą atliepti per universalaus dizaino principų įdiegimą, kad visa fizinė aplinka ir informacija būtų sukurti laikantis universalaus dizaino principu ir būtų prieinama asmenims su negalia.
12. Atsižvelgiant į gerąją praktiką dėl viešojo intereso gynimo aplinkos apsaugos srityje (pagal Orhuso konvenciją) bei vartotojų teisių apsaugos srityje (pagal Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą), 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės 19 konstatuojamąją dalį bei 7 straipsnio 2 dalį bei pasiūlymą dėl Lygių galimybių įstatymo pakeitimo², siūlytina nusimatyti priemones Teisingumo plėtros programoje, skirtas plėsti viešąjį interesą galinčių ginti subjektų ratą, šią teisę numatant nevyriausybinėms organizacijoms, veikiančioms konkrečioje veiklos srityje.
13. Atsižvelgiant į tai, kad vaikai (nepilnamečiai) yra viena iš labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, ypatingai kalbant apie vaikus, kurie dėl vienos ar kitos priežastis patenka į teisingumo sistemą, siūlytina kaip atskirą problemą nagrinėti būtent su nepilnamečiais susijusius iššūkius teisingumo sistemoje ir aspektus, dėl kurių šiuo metu nepavyksta užtikrinti vaikams draugiško teisingumo, bei numatyti priemones, kurios šiuos iššūkius spręstų. Manytina, kad šie klausimai turėtų būti išskirti Teisingumo sistemos plėtros programoje atskirai, turint omenyje, kad vaikų (nepilnamečių) poreikiai, raidos ypatumai yra skirtingi nei suaugusiųjų, didelė reikšmė, teikiama jų (re)integracijai į visuomenę ir pan., ir todėl vaikams draugiškas teisingumas turėtų būti atskira svarbi sritis, su specifinėmis priemonėmis, kurios atitiktų geriausių vaikų interesus.
14. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą yra vienas pamatinių demokratinės visuomenės principų. Vaikai, įtariamai arba kaltinami padarę nusikalstamas veikas, turi teisę į teisingą bylos išnagrinėjimą bei galimybę naudotis tomis pačiomis garantijomis kaip ir kiti (suaugę / pilnamečiai) įstatymus pažeidę asmenys, tačiau šiuo atveju svarbu atsižvelgti ir į specifinius vaikų poreikius, kurie kyla dėl jų amžiaus, specialiųjų poreikių ir kt. Teisingo bylos nagrinėjimo garantijos turi būti taikomos nuo pat pirmosios vaiko apklausos ir viso teismo proceso metu. Teisingumo sistemoje siekiant nuo antrinės viktimizacijos apsaugoti nepilnametį, nepriklausomai nuo to, ar jis būtų nukentėjęsysis, liudytojas, ar teisės pažeidėjas, svarbu taikyti holistinį požiūrį, pagrįstą tarpdalykinių darbo metodų derinimu. Tiek ikiteisminio tyrimo, tiek bylos nagrinėjimo teisme metu ar bausmės vykdymo procese, turi būti atsižvelgiama į specifinius vaikų poreikius, procesai / veiksmai / procedūros turi atitikti vaiko amžių, poreikius bei interesus, užtikrinama nepilnamečio apsauga, teisės ir galimybės pareikšti nuomonę, deramai į ją atsižvelgiant, garantuojama, jog į kiekvieną vaiko situaciją būtų žvelgiama individualiai, nesmerkiant, nekaltinant, nestigmatizuojant. Pažymėtina, kad

² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/86b15090f8e811eab72ddb4a109da1b5>

2014 m. birželio mėn. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė rezoliuciją dėl vaiko interesus atitinkančio nepilnamečių teisingumo, kurioje pabrėžė, jog su įstatymus pažeidusiais vaikais reikia elgtis taip, kad būtų paisoma jų teisių, ir vaikams tinkamu būdu. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymus pažeidę vaikai yra itin pažeidžiami, todėl jiems reikalinga papildoma apsauga. Teisingumo sistemoje svarbu užtikrinti tinkamą elgesį ne tik su nukentėjusiais, bet ir su teisės pažeidimus padariusiais vaikais, garantuoti jų privataus gyvenimo apsaugą, teisingą tyrimą, baudžiamąjį persekiojimą, sulaikymą iki teismo, teismo sprendimo priėmimą, bylos užbaigimą, o paskyrus laisvės atėmimo bausmę – tinkamą elgesį su nepilnamečiais ir sąlygas laisvės atėmimo bausmės vykdymo įstaigose, užtikrinant nepilnamečių nuteistųjų saugumą ir fizinę, protinę ir socialinę gerovę, taip pat numatyti efektyvius nepilnamečių reintegracijos į visuomenę mechanizmus.

15. Manytina, kad įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 40 straipsnio bei kitų Jungtinių Tautų teisės aktų (Standartinių minimalių nepilnamečių justicijos įgyvendinimo taisyklių (Pekino taisyklės, 1985 m.), Nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklių (Havanos taisyklės, 1990 m.), Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairių (Rijado gairės, 1990 m.), nuostatas, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų rekomendacijas dėl teisingumo nukentėjusiems vaikams ir nusikaltimų liudytojams (ECOSOC, Nr. Rec 2005/20, 2005 m.), Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus aiškinamąjį raštą dėl Jungtinių Tautų požiūrio į teisingumą vaikų atžvilgiu (2008 m.), atkreipiant dėmesį į įvairias Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijas valstybėms narėms vaiko teisių srityje (Rekomendaciją Nr. Rec(2003)20 dėl naujų elgesio su nepilnamečiais pažeidėjais ypatybių ir nepilnamečių justicijos vaidmens, Rekomendaciją Nr. CM/Rec(2008)11 dėl Europos nepilnamečių teisės pažeidėjų, kuriems paskirtos sankcijos arba poveikio priemonės, taisyklių ir Rekomendaciją Nr. CM/Rec(2009)10 dėl integruotos nacionalinės vaikų apsaugos nuo smurto strategijos politikos gairių) bei Rezoliuciją Nr. 2 dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo, priimtą 28-ojoje Europos teisingumo ministrų konferencijoje (Lansarotė, 2007 m. spalio mėn.) bei 2010 m. lapkričio 17 d. Gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo, Teisingumo sistemos plėtros programą tikslinga papildyti nuostatomis / priemonėmis dėl nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės, ikiteisminio ir baudžiamojo proceso bei bausmių vykdymo ypatumų (pavyzdžiui, prie 8.1 uždavinio „Didinti teisingumo sistemos efektyvumą ir veiksmingumą“ (1 problema, 1.1.3, 1.7. priežastys dėl teismų sistemos, ekspertizių / specialistų tyrimų trukmės, 5 problema, 5.3. priežastis dėl prokurorų specializacijos / kvalifikacijos / tikslinių mokymų darbo / bendravimo su nepilnamečiais teisės pažeidėjais temomis), 8.2. uždavinio „Didinti bausmių vykdymo sistemos efektyvumą“ (6 problema, 6.1. – 6.2 priežastys dėl didžiosios dalies bausmių vykdymui netinkamos infrastruktūros, fragmentuotos nuteistųjų resocializacijos ir socialinės pagalbos suimtiesiems).
16. Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinių Tautų žmogaus teisių institucijos yra pateikusios rekomendacijas, susijusias su teisingumu, todėl siūlome jas apsvarstyti ir pagal galimybes integruoti į plėtros programą:
 - a. Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto rekomendacijas (Nr. CEDAW/C/LTU/CO/6, §6, 8-15; 18-29; 42-47);
 - b. Jungtinių Tautų Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto rekomendacijas (Nr. CERD/C/LTU/CO/9-10, §5-6, 9-22);
 - c. Jungtinių Tautų Ekonominių, kultūrinių ir socialinių teisių komiteto rekomendacijas (Nr. E/C.12/LTU/CO/2) dėl romų padėties, nediskriminavimo, smurto, prekybos žmonėmis, tautinių mažumų;

- d. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto rekomendacijas (Nr. CRC/C/LTU/CO/3-4, §7, 14-21, 24-30; 50-53);
 - e. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijas (Nr. CRPD/C/LTU/CO/1, §6-8; 13-14; 21-22; 25-28; 32-38; 43-44; 63-64);
 - f. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto rekomendacijas (Nr. CCPR/C/LTU/CO/4, §7-12, 17-24).
17. Taip pat pastebėtina, kad plėtos programa yra susijusi su Europos Sąjungos LGBTIQ lygybės strategija 2020-2025 m. (neapykantos nusikaltimai, civilinės asmenų teisės), 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija (smurtas ir kitos nusikalstamos veikos) bei 2020–2025 m. kovos su rasizmu veiksmų planu (Europos Sąjungos teisė, teisėsaugos institucijų kompetencijos, lygybės duomenys).

Viceministras

Vytautas Šilinskas

Eitvydas Zurba, tel. 8 658 61202, el. p. eitvydas.zurba@socmin.lt
Kristina Jurkšienė, tel. 8 652 07485, el. p. kristina.jurksiene@socmin.lt
Agnė Vitkutė, tel. 8 658 60028, el. p. agne.vitkute@socmin.lt
Aurelija Olendraitė, tel. 8 672 64504, el. p. aurelija.olendraite@socmin.lt
Justina Puodžiūtė, tel. 8 611 50241, el. p. justina.puodziute@socmin.lt
Jurgita Bučiūtė-Barysienė, tel. 8 659 24768, el. p. jurgita.buciute@socmin.lt

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 188603515, A. Vivulskio g. 11, 03610 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL 2021-2030 M. TEISINGUMO SISTEMOS PLĖTROS PROGRAMOS PROJEKTO DERINIMO
Dokumento registracijos data ir numeris	2021-05-21 Nr. (25.3E-23)SD-2515
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2021-05-21 Nr. 6R-6140
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Vizavimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Jurgita Bučiūtė-Barysienė, Vyriausioji specialistė, Šeimos ir vaiko teisių apsaugos grupė
Sertifikatas išduotas	JURGITA,BUČIŪTĖ-BARYSIENĖ LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-05-18 18:11:34 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-EPES
Laiko žymoje nurodytas laikas	–
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2021-03-25 10:25:18 – 2026-03-24 23:59:59
Parašo paskirtis	Vizavimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Aurelija Olendraitė, Skyriaus vedėja, Nevyriausybinų organizacijų plėtros skyrius
Sertifikatas išduotas	AURELIJA,OLENDRAITĖ LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-05-18 20:35:00 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-EPES
Laiko žymoje nurodytas laikas	–
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2018-06-25 12:40:54 – 2023-06-24 23:59:59
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Vytautas Šilinskas, Viceministras, Vadovybė
Sertifikatas išduotas	VYTAUTAS,ŠILINSKAS LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-05-20 17:08:14 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-T
Laiko žymoje nurodytas laikas	2021-05-20 17:08:27 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2021-01-30 16:51:29 – 2026-01-29 23:59:59
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "Dokumentų valdymo sistema Avilys, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, į.k. 188603515 LT", sertifikatas galioja nuo 2019-09-25 15:15:31 iki 2022-09-24 15:15:31 "Gauto dokumento registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "Dokumentų valdymo sistema Avilys, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, į.k. 188604955 LT", sertifikatas galioja nuo 2019-09-25 15:37:33 iki 2022-09-24 15:37:33
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	–
Pagrindinio dokumento priedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Dokumentų valdymo sistema Avilys, versija 3.5.15

DETALŪS METADUOMENYS**Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)**Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus.
Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2021-05-21 11:41:00)**Paieškos nuoroda**

–

Papildomi metaduomenys

Nuorašą suformavo 2021-05-21 11:41:00 Dokumentų valdymo sistema Avilys